

EINE NEUE HANDSCHRIFT DER *TAULA GENERAL* VON RAMON LLULL

Die *Taula general de totes sciencies* begann Ramon Llull im Hafen von Tunis Mitte September 1292 und beendete sie am 13. Januar 1293 in Neapel.

Eine lateinische Übersetzung dieser *Taula general* wurde 1515 in València gedruckt (RD 53);¹ sie findet sich auch in Band V der Mainzer Ausgabe von IVO SALZINGER (Mainz 1729, int. II pag. 1-76; RD 302; Neudruck Frankfurt, Minerva, 1965, pag. 221-296).

Vom lateinischen Text liegen folgende Handschriften vor:

DANZIG, Stadtbibliothek (Gdąnsku, Biblioteka Polskiej Akademii Nauk), cod. Mar. F 309 (xv; St. Marien) f. 7-42^v.

DÚN MHUIRE, Killiney (Irland), Franciscan Library B 100 f. 230-240^v.

FIRENZE, Biblioteca Riccardiana 1001 (xv; scripsit Nicolaus Muckrenwal de Prussia OESA) f. 46-94.

MADRID, Univ. 106 (xv; Alcalá, S. Ildefonso) f. 1-65.

MÜNCHEN, Staatsbibliothek:

Clm. 10508 (xiv) f. 1-59.

Clm. 10509 (xv) f. 1-108.

Clm. 10531 (xv) f. 40-131^v.

Clm. 10562 (xvii) int. I-II (Kopie von Paris, nat. lat. 15450).

Clm. 10563 (xvii) int. III (Kopie von Paris, nat. lat. 15450).

Clm. 10582 (xvii) f. 52-82^v.

Clm. 18445 (xv; Tegernsee 445) f. 155-184^v.

OXFORD, Bodleian Library, Digby 85 (xv) f. 5-41^v

C PALMA DE MALLORCA, Biblioteca Pública 995 (RL 150) (xv) f. 1-127 (= C).

1. RD = E. ROGENT i E. DURAN, *Bibliografia de les impressions llulianes* (Barcelona 1927); nach RD 53 (pag. 52) hat ALFONSO DE PROAZA, der 1504-1517 Professor der Rhetorik in València war, die *Taula general* aus dem Katalanischen ins Lateinische übersetzt. Dies trifft aber nicht zu, da derselbe lateinische Text schon in älteren Handschriften vorliegt.

PALMA DE MALLORCA, Biblioteca Pública 1040 (RL 61) (XV) f. 1-101'.

PALMA DE MALLORCA, Biblioteca Pública 1074 (RL 79) (XV) f. 39-87.

PALMA DE MALLORCA, Convent dels Franciscans 3-47 (XVI; Antoni Mayol) 1. 1-83.

PALMA DE MALLORCA, Museu Diocesà, Ms. Lull f. 1-99'.

PARIS, nat. lat. 15450 (XIV; Electorium) f. 147; 151; 381 (Excerpta).

ROMA, Sant' Isidoro 51 f. 77-?.²

TROYES 1539 (XIV) f. 1-77.

VATICANA, Vat. lat. 3858 (XIV) f. 2-60'.

VATICANA, Chigi E IV 118 (XV) f. 13-96.

VATICANA, Palat. lat. 984 (XV) f. 1-64.

VENEZIA, Bibl. Marciana Z lat. 143 (1720) (VI. 143) (script. 1462; scripsit Bernardinus Aquilanus de Fossa OM).

WIEN, Nat. 5168 (Rec. 1069) (XV) f. 1-101.

WOLFENBÜTTEL, cod. Weissenburg 96 (4180) (script. 1445) f. 158-210'.

ZÜRICH, Zentralbibliothek C 53 (XV) f. 1-64.

Während also der lateinische Text in wenigstens 26 Handschriften überliefert ist, waren vom katalanischen Text bisher nur zwei Handschriften bekannt, nämlich:

- A** PALMA DE MALLORCA, Biblioteca Pública 1103 (RL 283) (XIV) f. 1-74 (= A).
B PALMA DE MALLORCA, Convent dels Franciscans 4-61 (XIV; Collegi de Montsió; Salvador Galmés) f. 14-73'. (= B).

Das Verdienst, den katalanischen Text erstmals ediert zu haben, gebührt SALVADOR GALMÉS;³ seine Edition beruht auf den beiden einzigen bisher bekannten Handschriften, ausserdem zog er den lateinischen Text der Mainzer Ausgabe und von cod. 995 der Biblioteca Pública in Palma de Mallorca zum Vergleich heran.

Nun ist im vergangenen Jahr durch den Katalog von W. H. BOND eine weitere Handschrift der *Taula general* bekanntgeworden;⁴ Herr W. A. Bond hatte auch die Güte, mir einen Mikrofilm dieser Handschrift zu vermitteln, so dass ich nun in der Lage bin, Näheres darüber mitzuteilen.

2. Nach SALVADOR GALMÉS enthielt die Handschrift V. 51 f. 77-? des Collegio di Sant' Isidoro in Rom die *Tabula generalis*. Diese Handschrift findet sich heute nicht mehr im Collegio Sant' Isidoro vor. Nach der Foliation zu schliessen, ist sie aber auch nicht identisch mit der Handschrift in Dún Mhuire.

3. *Obres originals del illuminat doctor mestre Ramon Lull* (= ORL), XVI, ed. SALVADOR GALMÉS (Palma de Mallorca 1932), 295-522.

4. *Supplement to the Census of Medieval and Renaissance Manuscripts in the United States and Canada*, originated by C. U. FAYE, continued and edited by W. H. BOND (New York, The Bibliographical Society of America, 1962), 223.

H CAMBRIDGE 38 (MASSACHUSETTS), Harvard College Library, The Houghton Library, ms. catal. 12 (210 × 150 mm; saec. XIV; presented in 1955 by Ellery Sedgwick) f. 1-160^r: Ramon Llull, *Taula general de totes sciencies*.

f. 1^r: Deu bo en eternitat, de ta¹ gran bonea comensa la Taula general de totes sciencies.²

Del prolech. Ço³ per que aquesta Taula es general, es car es de generals comensaments e de generals retgles e questions. E la intencio per que aquesta Taula compilam, es per ço que en ella demonstnem abrivadament⁴ la manera⁵ de la *Art inventiva e amativa*, e la manera per la qual pot esser feta la *Art memorativa*, la qual es necessaria a⁶ saber. Encara que⁷ per aquesta Taula hom pot haver en breu de⁸ temps conexença de les sciencies necessaries en aquest mon. E l'enteniment pujar en aquells graus en que les natures secretes⁹ ateyn artificialment segons termens naturals.

f. 2^r (ORL 300): *De la divisio d esta Taula.*

— Departeixse esta Taula en V distinccions. La primera es de figures. Segona de diffinicions. Terça¹⁰ de retgles. Quarta es de la taula d aquesta¹¹ Art. Quinta es de questions.

f. 2^r (ORL 301): *De la primera distinccio.*

— Aquesta distinccio es departida en iiii figures; primerament de la primera figura, que es significada per A, la qual es circular e composta de ix comensaments generals damunt dits, segons que en ella aparen. E per ço es¹² circular que los uns comensaments circularment hom meta en los altres, ço es a saber bonea en¹³ granea eternitat, e en aixi per orde, e granea en bonea eternitat e en aixi dels altres.

f. 6^r (ORL 312): *Segona distinccio.*

— La segona distinccio es de les xviii diffinicions dels comensaments d esta sciencia e de lurs esplanacions, les quals diffinicions coue que hom sapia de cor.
— Bonea es aquella cosa¹⁴ per raho de la qual bo fa be, en axi que bona cosa es esser, e mala cosa es no esser.

f. 22^r (ORL 337): *De la terça distinccio.*

— Aquesta distinccio es de retgles. Es retgla util compriniment abreviat e ajustat de generals comensaments en qui aparen les coses specials desirades a saber.

1. ta] A; ta *corr. ex* tan H.
2. Deu - sciencies] AH; *om.* B.
3. Ço] B; So A; Lo B.
4. abrivadament] HB; abrevjadament A.
5. manera] HA; materia B.
6. a] HA; de B.
7. que] HA; *om.* B.
8. de] HA; *om.* B.
9. natures secretes] HBA; naturae secreta CM.
10. Terça] H; Tera A; Tercera B.
11. aquesta] H; esta AB.
12. per ço es] HB; es per ço A.
13. en] HA; *om.* B.
14. cosa] HB; causa A; ens CM.

- f. 34^r (ORL 356) : *de la iiiii distinccio.*
- Aquesta taula es departida en lxxxiii parts. Es dirivada de la iiiii figura e cascuna part es departida en xx cambres, axi com la primera part qui es b.c.d.
- f. 36^r-36^v sind leer; es fehlt die Tabula, die in ORL auf S. 358-378 steht.
- f. 37^r (ORL 379) : Dit hauem del descorciment de les letres qui son en la taula e significada hauem la multiplicacio¹⁵ de lurs significats ... sots lo nom d aquesta distincio.
- f. 37^r (ORL 380) : *De la v. distincio.*
- Los subiechs¹⁶ en qui s comprenen totes questions son ix, ço es a saber : Deu, angels firmament, anima, ymaginacio, sensualitat, vegetacio, elements, artifici.
- f. 37^r (ORL 381) : *De la primera part.*
- Si en les coses creades bonea e granea¹⁷ se convertexen? Solucio b c. Bonea e granea en les coses creades no s poden convertir.
- f. 40^r (ORL 384) : *De la segona part.*
- Si diferencia¹⁸ es maior en concordança que en contrarietat?
- f. 42^r (ORL 388) : *De la terça part.*
- Si granea es bonificable de essencial bonificabilitat?
- f. 43^r (ORL 389) : *De la iiiii. part.*
- Saber deuets que¹⁹ en aquesta part es donada practicha a solrre questions per la iiiii. figura, reebent los significats de les cambres,²⁰ mesclant aquelles²¹ los uns en los altres, e aportarlos a proposit.²²
- f. 46^r (ORL 392) : *De la v. part.*
- En aquesta part es donada doctrina a solrre questions ab les diffinicions dels comensaments.
- f. 57^r (ORL 407) : *De la sisena part.*
- En aquesta part proposam²³ donar doctrina com hom sapia solrre questions per les retgles, e primerament per la primera retgla.
- f. 71^r (ORL 424) : *De la viii. part.*
- En aquesta part proposam²⁴ doctrina a practicar de la taula a multiplicar rahons a una mateixa conclusió.
- f. 104^r (ORL 460) : *De la viiii. part.*
- En aquesta part donam doctrina com hom solue unes questions per altres.
- f. 135^r (ORL 494) : *De la nouena part.*
- Aquesta part es departida en dues parts. La primera part es de questions generals, e les solucions d aquelles es significada en les cambres. Segona part

15. multiplicacio] H; montiplicacio AB.
 16. subiechs] H; sobgetz AB.
 17. granea] HAB; magnitudo etc. C.
 18. diferencia] HA; Deu B.
 19. Saber deuets que] HB; om. A.
 20. cambres] H; add: e AB.
 21. aquelles] HAB; ipsa C.
 22. proposit] H; preposit AB.
 23. proposam] H; preposam AB.
 24. proposam] H; preposam B; preposam donar B.

es de questions especials, e esta la solucio d aquelles en les cambres ; es significada la solucio d aquelles en les questions generals, e les cambres d aquestes questions especials son d aquelles²⁵ mateixes que son de les questions generals... que n auem donada en la vii. part de les questions de la taula.

f. 135^v (ORL 495) : *De la primera part.*

f. 135^v-136^v (ORL 495-497) : *I q. 1-35* : [Questio b] c f : Si bonea es tant plena de granea com sauiea ? ... Questio c e g : Que ha poder en la²⁶ volentat e en granea ?

f. 136-139^v (ORL 505-509) : *II q. 1-76* : [Questio b] c f : Si Deu ha tant²⁷ bonificar com entendre ? ... Questio d f t e : De que anima comensa son entendre ?

f. 139^v-141^v (ORL 501-505) : *I q. 108-170* : Questions formades per la iiii retgla que es per que.²⁸ Questio e g t h : Per que volentat ama maior poder ? ... Questio k t b k : Ab que gloria tramet de fora la sua desemblança ?

f. 141^v-142^r (ORL 505) : *De la segona part e de la darrera.*

— En aquesta part es donada praticha de questions especials qui per semblans cambres ... e faent²⁹ semblants cambres d aquestes.

— En aquestes questions donam doctrina a solrre³⁰ altres questions en ix maneres ... poden esser aplicades totes altres questions.

f. 142^r-144^r (ORL 497-501) : *I q. 36-107* : Questio c f g : Granea de sauiea que es en uolentat ? ... Questio e f t h : Per que poder es maior en sauiea que en³¹ ignorancia ?

f. 144^r-147^r (ORL 509-514) : *II q. 77-167* : Questio d g t e : De que lo rossinyoll³² comença son ymaginar ? ... Questio k t b k : Ab que ymaginar mou sentir ?

f. 147^r-148^v (ORL 514-516) : *De la habituacio³³ d aquesta art.*

— Sots breus paraules donam doctrina d abituar esta sciencia, la qual es de practica³⁴ [recte : departida] en v distinccions ... e aparen lurs solucions en les cambres.

f. 148^v-150^v (ORL 518-520) : *De les condicions del primer corondel de la taula.*

— b c d : Aquella bonea qui es eternal es gran. Item : Aquella granea qui es eternal es bona ... Nota : Aquestes xx cambres son per la taula hordenades.

f. 150^v-151^v (ORL 520-522) : *De les condicions del primer corondel de la terça figura.*

— b c : Bonea hon haia differens e concordans coses es gran. Item : Bona cosa es a granea que haia en si mateixa differens coses concordans ... Item : Mes vall gloria ab diferencia en bondat que ab menoritat.

25. d aquelles] HB ; aquelles A.

26. la] H ; om. AB.

27. tant] H ; tan gran A ; tan B.

28. Questions - que] HB ; om. A.

29. faent] H ; feent AB.

30. solrre] HB ; soure A.

31. en] HB ; om. A.

32. rossinyoll] H ; rosynol A ; rossiyoll B.

33. habituacio] H ; habitacio A ; abituacio B.

34. de practica] HB ; departida A.

f. 151^r-158^v (ORL XVII (1933) 389-398) : *De la taula d esta art.**

— Aquesta taula es de les paraules qui son en lati en aquest art. Les quals declaram a aquells qui no saben lati, en axi que si no entenen aquelles paraules que recorreguen a aquesta taula hon son declarades. E si la paraula comença en a, o en b, o en c, encerquenla en aquesta taula en aquella letra en que comença uermella.

— Amatiua se diu d amar, en axi com de ueure se diu visitiua... E axi com sentit qui es aço qui hom sent. E axi de les altres coses semblants a aquestes.

f. 158^v-160^r (ORL XVI, 516-517) : *De la fi d aquesta art.*

— Fenida es aquesta art per gracia e ajuda de nostre Senyor Deu,³⁵ la qual³⁶ es molt profitable a exalta³⁷ l enteniment sobre les altres sciencies per ço car³⁸ es³⁹ començaments generals per aquesta art poden esser destrouides infidelitats e sismatichs e pot esser multiplicada deuocio a contemplar e amar nostre Senyor Deu, en la guarda dell qual comanam aquesta⁴⁰ sciencia que ell la deia⁴¹ multiplicar⁴² e guardar e de⁴³ mals homens⁴⁴ enuejosos⁴⁵ defendre. Encara comanam aquesta sciencia en custodia dels angels e dels sancts de gloria, gloriejats en la gloria de Deu.

— Començada fo esta⁴⁶ sciencia en mar, en lo port de Tunis⁴⁷ migant⁴⁸ setembre en l ayn de la encarnació⁴⁹ MCCXC tres. E fo fenida en aquell mateix ayn⁵⁰ en les huytaues⁵¹ de ephifania Domini⁵² en la Ciutat de Napolis⁵³ a honor

35. Deu] H; Deus AB.

36. qual] HB; *add.* art. A.

37. a exalta] H; e exalta B; a exaltar A.

38. car] H; cor AB.

39. es] HB; *add.* de A.

40. aquesta] H; esta AB.

41. deia] H; deya A; dega B.

42. multiplicar] HB; montiplicar A.

43. e de] H; e a A; de B.

44. homens HA; *add.* : e de B.

45. enuejosos] HB; envejoses A.

46. esta] HA; aquesta B.

47. Tunis] H; Tuniç B; Tunisio A.

48. migant] HB; mijant A.

49. de la encarnació] H; de la Incarnacio B; de l Encarnacio A.

50. mateix ayn] H; matex ayn B; ayn metex A.

51. huytaues] H; vuytanés B; octaves A.

52. Domini] HB; *om.* A.

53. en la Ciutat da Napolis] H; en la Ciutat de Napolis B; in civitate Neapolis A.

* Diese Taula gehört nicht zur *Art demonstrativa* und auch nicht zur *Taula general de totes sciencies*, sondern zur *Art amativa* und wurde daher von S. GALMÉS im Anschluss an die *Art amativa* ediert [ORL XVII (1933) 389-398]. Galmés legte seiner Edition die Handschrift der Staatsbibliothek München Clm. 608 (Hisp. 65) (XV) f. 236^r-241^r (Galmés = B) zugrunde, und verglich dazu die Handschriften: Palma, Biblioteca Pública 1025 (RL 40) f. 139-142 (Galmés = D); München, Staatsbibliothek, Clm. 595 (Hisp. 51) (script. 1406) f. 216-218 (Galmés = a) und Palma, Convent dels Franciscans 4-61 (XV; Collegi de Montsió; S. Galmés) (Galmés = c). Ausserdem existiert die Taula noch in München, Staatsbibliothek, Clm. 10531 (XV) f. 5^v-8^v; diese Handschrift wurde aber von Galmés nicht benutzt.

- de nostre Senyor Deus e de nostra Dona sancta Maria. Amen.⁵⁴ Deo gratias.⁵⁵
 — Ffinito libro sit laus⁵⁶ gloria Christo.⁵⁷
 — Qui scripsit scribat, semper cum Domino viuat.⁵⁸

Was den Text der *Taula general* betrifft, so stimmt die neue Handschrift H mehr mit cod. B der Ausgabe von Galmés überein als mit der von Galmés zugrundegelegten Handschrift A, doch ist sie weder Vorlage noch Abschrift von B. Das Verhältnis von BH und A wäre demnach neu zu untersuchen.

FRIEDRICH STEGMÜLLER

Universität Freiburg im Breisgau.

54. Amen] HA ; *om.* B.
 55. Deo gratias] HB ; *om.* A.
 56. laus] H ; *add.* : e B.
 57. Ffinito — Christo] HB ; *om.* A.
 58. Qui scripsit — vivat] H ; *om.* AB